

Een eigenwijze strijder

Jef Last 1898-1972. Bestaat er een raarder leven dan het mijne? Rudi Wester (Prometheus, Amsterdam 2021), 500 blz., € 39,99

In een maatschappij waar van alles mis is, moet 'een groot kunstenaar een groot strijder zijn'. In navolging van zijn voorbeeld Multatuli heeft Jef Last zich zijn leven lang aan 'deze als missie geformuleerde opdracht' gehouden. In de contramine zijn, eigen-gereid handelen, actievoeren, strijden, strijden, strijden, schrijven, schrijven en nog eens schrijven. Allicht een beetje kort door de bocht, maar hiermee zou je zijn leven na het lezen van de biografie kunnen samenvatten. Geboren in Den Haag en afkomstig uit een bourgeois-familie realiseerde Jef Last zich al jong, dat hij 'in weelde' was grootgebracht. Gevoed door linkse idealen verbrak hij rond zijn twintigste het contact met zijn ouders en werd hij lid van de SDAP. Hij werkte als arbeider op een boerderij en in de mijnen en daarna, naast zijn studie in Leiden, op een vissersboot. In de 'leerschool van 't volk' verrichtte hij het zwaarste en smerigste werk, aldus de auteur. Zijn huwelijk met Ida, ook van rijke komaf en het socialisme omarmend, zette zijn drukke leven allerm minst in de pauzestand. Terwijl zij een circus voor de armste kinderen runde, zwierf hij naar verre landen en continenten: Amerika, meerdere keren naar de Sovjet-Unie en hij bezocht zelfs China, Japan en Indonesië. Ook op vele andere plekken van de wereld vertoefde hij voor korte of lange tijd. Overal sprong hij zo nodig voor de minderbedeelden in de bres en vrijwel altijd verwerkte hij zijn confrontaties in romans, verhalen, gedichten, brieven, artikelen of een ander schrijfsel. Omdat er brood op de plank moest, deelde hij zijn buitenlandse ervaringen vaak met een krant of weekblad. In 1936 belandde hij in de gevaarlijkste

fase van zijn bestaan, toen hij zich als een van de eerste Nederlandse vrijwilligers bij de republikeinen in de Spaanse Burgeroorlog voegde. Met veel geluk wist hij in de loopgraven bij Madrid de strijd tegen de falangisten te overleven. Toen het hem na bijna twee jaar te heet onder de voeten werd (stalinisten in het leger zagen hem voor trotskist aan en wilden hem vermoorden) keerde hij als stateloos burger naar Nederland terug. Met zijn dapperheid was het ook tijdens de Duitse bezetting geenszins gedaan. Als deelnemer aan het verzet richtte hij onder meer het illegale blad *De Vonk* op, na de bevrijding het socialistische blad *De Vlam*. Ook in de naoorlogse jaren bleef hij strijdlustig. Zo was hij lijstduwer van Provo bij de gemeenteraadsverkiezingen van Amsterdam en kon hij als de oudste provo worden betiteld. Ook maakte hij zich sterk voor homo-emancipatie. Hoewel hij in het huwelijksbootje was gestapt en met zijn vrouw in de loop der jaren drie dochters kreeg, stak hij zijn homoseksuele geaardheid niet onder stoelen of banken. Bovendien had hij al een paar decennia eerder de roman *Zuiderzee* gepubliceerd, waarin homo-erotiek het hoofdthema vormt. Tegen het kolonialisme en imperialisme bleef hij ageren, zoals hij

altijd had gedaan. Saillant detail is dat hij op een gegeven moment over de kwestie Nieuw-Guinea als doorgeefluik fungeerde tussen de Indonesische president Soekarno en minister-president Drees. Met beiden was hij bevriend. Een bijzonder knappe prestatie leverde hij op gevorderde leeftijd, toen hij zijn studie Chinees, die hij ooit in Leiden was begonnen, aan de universiteit van Hamburg met een dissertatie en doctorstitel afrondde.

Het zal geen verrassing zijn dat Rudi Wester (onder meer literair criticus en oud-directeur van het Institut Néerlandais in Parijs) in haar lijvige boek van 500 bladzijden een hoop te vertellen heeft. Naast het uitgebreide levensverhaal van Jef Last, met vele hoogte- en dieptepunten, beschrijft en analyseert zij helder en uitvoerig de talrijke nationale en internationale gebeurtenissen, ontwikkelingen en bewegingen die het roerige leven van haar hoofdpersoon hebben gevormd en bepaald. Het communisme in Nederland en Sovjet-Unie, de linkse partijen voor de oorlog in ons land, de opkomst van het fascisme in Europa, de Spaanse Burgeroorlog, de Tweede Wereldoorlog, de Indonesische vrijheidsstrijd, enzovoort. Niet alleen historici, ook liefhebbers van de bellettrie komen aan hun trekken. Vele literatoren uit de eerste helft van de vorige eeuw (nu vrijwel vergeten, het lot dat Jef Last met hen deelt) passeren de revue. Om er een paar te noemen: Eddy du Perron, Menno ter Braak, Hendrik Marsman (deze drie grootheden stierven bijna gelijktijdig bij het uitbreken van de oorlog), Nobelprijswinnaar André Gide (hoewel dertig jaar ouder, de beste vriend van Jef Last en met wie hij op uitnodiging van de Sovjet-autoriteiten een reis door Rusland maakte, waarna wat betreft het communisme de schellen van zijn ogen vielen) en André Malraux. Ook bespreekt zij tussen de regels door fictieve en non-fictieve schriften van Jef Last en citeert zij er gretig uit, wat het geheel zeer levendig maakt. Rudi Wester heeft met *Jef Last 1898-1972. Bestaat er een raarder leven dan het mijne?* een prachtige en zeer leesbare biografie geschreven.

Gert Moleman ■

